

Súd:	Najvyšší súd SR
Spisová značka:	4Tdo/28/2021
Identifikačné číslo spisu:	8116010594
Dátum vydania rozhodnutia:	13.09.2022
Meno a priezvisko:	JUDr. Pavol Farkaš
Funkcia:	sudca
ECLI:	ECLI:SK:NSSR:2022:8116010594.1

ROZSUDOK

Najvyšší súd Slovenskej republiky v senáte zloženom z predsedu JUDr. Pavla Farkaša a sudcov JUDr. Martiny Zeleňakovej a JUDr. Dušana Krč-Šeberu v trestnej veci obvineného Z. M. pre prečin usmrtenia podľa § 149 ods. 1, ods. 2 písm. b) Trestného zákona s poukazom na § 139 ods. 1 písm. c), písm. d), písm. f) Trestného zákona, na verejnom zasadnutí konanom 13. septembra 2022 v Bratislave, o dovolaní obvineného Z. M. proti rozsudku Krajského súdu v Prešove zo 16. mája 2018, sp. zn. 5To/17/2017, takto

rozhodol:

I. Podľa § 386 ods. 1 Trestného poriadku vyslovuje, že rozsudkom Krajského súdu v Prešove zo 16. mája 2018, sp. zn. 5To/17/2017, bol z dôvodu uvedeného v § 371 ods. 1 písm. i) Trestného poriadku **p o r u š e n ý z á k o n**

v ustanoveniach § 149 ods. 1, ods. 2 písm. b) Trestného zákona s poukazom na § 139 ods. 1 písm. c), písm. d), písm. f) Trestného zákona

v n e prospech obvineného Z. M..

II. Podľa § 386 ods. 2 Trestného poriadku zrušuje rozsudok Krajského súdu v Prešove zo 16. mája 2018, sp. zn. 5To/17/2017 a zrušuje aj ďalšie rozhodnutia na zrušované rozhodnutie obsahovo nadväzujúce, ak vzhľadom na zmenu, ku ktorej došlo zrušením, stratili podklad.

III. Podľa § 388 ods. 1 Trestného poriadku prikazuje Krajskému súdu v Prešove, aby vec v potrebnom rozsahu znovu prerokoval a rozhodol.

Odôvodnenie

I.

Základné trestné konanie.

Rozsudkom Okresného súdu Prešov (ďalej tiež „okresný súd“ alebo „súd prvého stupňa“) z 11. októbra 2016, sp. zn. 1Tk/2/2016, bol obvinený Z. M. (ďalej tiež „obvinený“) uznáný za vinného z prečinu usmrtienia podľa § 149 ods. 1, ods. 2 písm. b) Trestného zákona s poukazom na § 139 ods. 1 písm. c), písm. d), písm. f) Trestného zákona, na skutkovom základe uvedenom v predmetnom rozsudku okresného súdu, za čo bol obvinenému Z. M. podľa § 149 ods. 2 Trestného zákona s použitím § 36 písm. j), § 38 ods. 2, ods. 3, ods. 8 Trestného zákona v spojení s § 39 ods. 1 Trestného zákona uložený trest odňatia slobody vo výmere 8 (osem) mesiacov a 22 (dvadsaťdva) dní. Súčasne súd prvého stupňa podľa § 48 ods. 2 písm. a) Trestného zákona obvineného na výkon trestu odňatia slobody zaradil do ústavu na výkon trestu s minimálnym stupňom strázenia.

Na podklade odvolania prokurátora a obvineného Krajský súd v Prešove (ďalej tiež „krajský súd“) rozsudkom zo 16. mája 2018, sp. zn. 5To/17/2017, podľa § 321 ods. 1 písm. b), písm. d) Trestného poriadku zrušil rozsudok súdu prvého stupňa v celkom rozsahu a na podklade § 322 ods. 3 Trestného poriadku krajský súd sám uznal obvineného Z. M. za vinného z prečinu usmrtienia podľa § 149 ods. 1, ods. 2 písm. b) Trestného zákona s poukazom na § 139 ods. 1 písm. c), písm. d), písm. f) Trestného zákona, na skutkovom základe, že:

- dňa 26. septembra 2015 v čase od 15.14 hod. do 15.27 hod. v byte na prízemí bytového domu na V. ulici č. XXXX/XX v K., svojho syna O. M., ktorý bol ležiacou a imobilnou osobou odkázanou na jeho pomoc a starostlivosť, nakoľko trpel spastickou kvadruplegickou detskou mozgovou obrnou, mikrocefáliou a hypoxicko-anoxemickým poškodením mozgu s akútnou respiračnou insuficienciou, v dôsledku čoho, aby sa nedusil, pre nedostatočnú vlastnú dýchaciu aktivitu, bol pripojený na podpornú umelú pľúcnu ventiláciu a zároveň si vyžadoval zabezpečovanie odsávania hlienov a slín, viediac o potrebe a rozsahu starostlivosti vyžadovanej jeho zdravotným stavom, aj napriek poučeniu, že ho nemôže odpojiť od umelej pľúcnej ventilácie a postupujúc podľa predchádzajúcich skúseností získaných pri jeho osobnej starostlivosti, potom čo zistil, že syn O. nedýcha sám a javil známky komatózneho stavu, prevracal očami a tzv. modral v snahe pomôcť mu namiesto toho, aby ihneď zavolať odbornú zdravotnícku pomoc RZP, tohto odpojil od umelej pľúcnej ventilácie, ktorú mal O. prostredníctvom trubic zapojenú v kanyle založenej do tracheostomického otvoru na prednej strane krku, a zobral ho na ruky, meniac pritom polohovanie jeho tela, z ľavej na pravú, a naopak, opätovne ho pripájal na umelú pľúcnu ventiláciu a pokúšal sa mu odsávať hlieny a sliny, čo zopakoval dvakrát, v snahe mu takto uvoľniť dýchanie od hlienov a slín, a obnoviť tak uňho riadne dýchanie, čo sa mu však nepodarilo, v dôsledku čoho došlo k úmrtiu O. M. zadusením pri znemožnení riadneho dýchania nahromadeným hlienom v dýchacích cestách.

Za to bol obvinenému krajským súdom uložený podľa § 149 ods. 2 Trestného zákona s použitím § 36 písm. j), § 37 písm. h), § 42 ods. 1, § 41 ods. 1 Trestného zákona v spojení s § 39 ods. 1 Trestného zákona súhrnný trest odňatia slobody vo výmere 8 (osem) mesiacov a 22 (dvadsaťdva) dní. Súčasne bol podľa § 48 ods. 2 písm. a) Trestného zákona na účely výkonu trestu zaradený do ústavu na výkon trestu odňatia slobody s minimálnym stupňom strázenia. Taktiež krajský súd obvinenému podľa § 56 ods. 1, ods. 2 Trestného zákona uložil peňažný trest v sume 500,- eur a pre prípad, že by výkon peňažného trestu mohol byť úmyselne zmarený, podľa § 57 ods. 3 Trestného zákona mu uložil náhradný trest odňatia slobody vo výmere 2 (dvoch) mesiacov. Podľa § 61 ods. 1, ods. 2 Trestného zákona obvinenému zároveň uložil trest zákazu činnosti viesť všetky druhy motorových vozidiel na dobu 2 (dvoch) rokov. Krajský súd podľa § 42 ods. 2 Trestného zákona taktiež zrušil výrok o treste v trestnom rozkaze Okresného súdu Poprad, sp. zn. 0T/150/2016 z 27. októbra 2016, ktorým mu bol za prečin podľa § 289 ods. 1 Trestného zákona uložený peňažný trest v sume 500,- eur, náhradný trest odňatia slobody vo výmere 2 (dvoch) mesiacov a trest zákazu činnosti viesť všetky druhy motorových vozidiel na dobu 2 (dvoch) rokov, ako aj všetky ďalšie rozhodnutia na tento výrok obsahovo nadväzujúce, ak vzhľadom na zmenu, ku ktorej došlo, stratili podklad.

II.

Dovolacie konanie.

Proti rozsudku odvolacieho súdu podal obvinený vo svoj prospech dovolanie z dovolacieho dôvodu podľa § 371 ods. 1 písm. i) Trestného poriadku, ktoré Najvyšší súd Slovenskej republiky (ďalej tiež „dovolací súd“ alebo „najvyšší súd“) uznesením z 27. novembra 2019, sp. zn. 4 Tdo 45/2019 odmietol podľa § 382 písm. c) Trestného poriadku. V dovolaní obvinený namietal absenciu jeho nedbanlivostného zavinenia na skutku a poukazoval na iné situácie z minulosti, v ktorých sa poškodený taktiež dostával do komatózneho stavu a bola potrebná jeho resuscitácia, v ktorých ale bola, na rozdiel od prejednávaneho prípadu, na resuscitácii poškodeného a privolávaní rýchlej zdravotníckej pomoci, účastná aj manželka obvineného. V deň skutku bol však obvinený sám s poškodeným, a keďže sa poškodený dusil, rozhodol sa obvinený o okamžitú resuscitáciu (odpojením pľúcnej ventilácie a polohovaním tela poškodeného - pozn. dovolacieho súdu) namiesto privolania rýchlej zdravotníckej pomoci tak, aby nestratil drahocenné sekundy, keďže šanca na prežitie pri akútnej hypoxii trvá do poskytnutia pomoci 5 minút a dojazd rýchlej zdravotníckej pomoci by sa počítal taktiež na minúty. Konanie obvineného obhajoba pokladá za racionálne rozhodnutie v mimoriadne kritickom okamihu súboja s časom, z ktorého nevyplyva nedbanlivostné zavinenie skutku obvineným. Podľa obhajoby k odpojeniu poškodeného od pľúcnej ventilácie obvineným „muselo“ dôjsť kvôli odsávaniu väčšieho množstva hlienov a slín v priedušnici, pričom práve hlien a sliny bránili priechodnosti dýchacích ciest a odpojenie poškodeného od pľúcnej ventilácie tak malo byť nevyhnutnou podmienkou (lat. sine qua non) úspešnej resuscitácie poškodeného.

III.

Konanie pred Ústavným súdom Slovenskej republiky.

Proti vyššie uvedenému uzneseniu dovolacieho súdu podal obvinený ústavnú sťažnosť, o ktorej rozhodol Ústavný súd Slovenskej republiky (ďalej tiež „ústavný súd“) nálezom z 13. apríla 2021, č. k. IV.ÚS/336/2020-64 (ďalej tiež „nález“) tak, že uznesením Najvyššieho súdu Slovenskej republiky z 27. novembra 2019, sp. zn. 4Tdo/45/2019 bolo porušené základné právo obvineného na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky a jeho právo na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd. Ústavný súd napadnuté rozhodnutie najvyššieho súdu zrušil a trestnú vec obvineného mu vrátil na ďalšie konanie. Súčasne ústavný súd rozhodol o náhrade trov konania. V odôvodnení svojho rozhodnutia (bod 60) uviedol „V prvom rade najvyšší súd namiesto obmedzenia sa na posúdenie právnej kvalifikácie podľa skutkovej vety odkazuje na odôvodnenie rozsudku krajského súdu, následne však svojím vlastným odôvodnením vykonaných dôkazov obhajuje použitú právnu kvalifikáciu, čím vytvára dojem, že je takto potrebné reparovať nedostatky skutku, koncipované výrokom odsudzujúceho rozsudku krajského súdu. V súhrne týmto postupom najvyšší súd nerešpektoval podstatné východisko (zákonný rozsah) dovolacieho prieskumu v rámci uplatneného dovolacieho dôvodu podľa § 371 ods. 1 písm. i) Trestného poriadku spočívajúce v tom, že správnosť a úplnosť zisteného skutku nemôže skúmať a meniť. Najvyšší súd napokon v popísanom kontexte nevysporiadal s relevantnými námietkami sťažovateľa, a to tými, ktoré sa týkali právnej kvalifikácie skutku, osobitne v otázke zavinenia sťažovateľa.“ V bode 66 nálezu ústavný súd v súvislosti so zavinením ďalej bližšie uviedol: „V podstatnom zhrnutí je najmä potrebné vyrovnať sa kvalifikačne (z hľadiska kvalifikácie nedbanlivostného zavinenia) namietanou postupnosťou priebehu skutkového deja chronologicky sa odvíjajúceho od zistenia sťažovateľom kritického stavu syna O. („potom, čo zistil, že syn O. nedýcha sám a javil známky komatózneho stavu, prevracal očami a tzv. modral“), a to z hľadiska sťažovateľom zvolenej alternatívy pokusu o svojpomocnú resuscitáciu O., síce „v snahe pomôcť mu“, avšak „namiesto toho, aby hneď zavolať odbornú zdravotnícku pomoc RZP...“. Je teda potrebné posúdiť, či v kontexte celého popisu skutkovej vety nie je relevantne spochybnené zavinenie usmrtenia syna sťažovateľom z (konajúcimi súdmi konštatovanej) vedomej nedbanlivosti podľa § 16 písm. a) Trestného zákona...“.

Popri vyššie uvedenej právnej otázke skúmania zavinenia obvineného striktne podľa znenia skutkovej vety (bod 60, 65, 66 nálezu), ústavný súd pomerne prekvapivo (nakolko daná právna otázka nebola vyslovene namietaná stranami ani v základnom trestnom konaní a ani v dovolacom konaní, uviedol (bod 67): „Dovolacia námietka v jej konkrétnom vecnom vymedzení pritom umožňuje dovolaciemu súdu preskúmať aj iný kvalifikačný aspekt spôsobilý viesť k záveru o absencii trestnosti činu, než ktorý

výslovne (právne) pomenoval dovolateľ." (bod 68). „Takým aspektom je okolnosť vylučujúca protiprávnosť činu, v konkrétnych súvislostiach prípadu krajná núdza (§ 24 Trestného zákona). Z jej hľadiska prichádza do úvahy aj spôsobenie následku, ktorého nebezpečenstvo priamo hroziace bolo (aj keď neúspešne) odvracané, v tomto prípade v úmysle pomôcť osobe v kritickom stave (v kontexte podstaty a zamerania kritéria proporcionality podľa odseku 2 označeného ustanovenia)."

IV.

Dovolacie konanie po zrušení a vrátení veci.

Po zrušení predchádzajúceho rozhodnutia dovolacieho súdu a vrátení veci ústavným súdom sa dovolací súd s ohľadom na právne názory vyslovené v predmetnom náleze ústavného súdu zamerá: 1. na skúmanie otázky zavinenia obvineného na usmrtení poškodeného striktne podľa znenia skutkovej vety (bod 60, 65, 66 nálezu) a vysporiadanie sa s relevantnými dovolacími námietkami obvineného a 2. skúmanie okolností krajnej núdzy v kontexte trestnej veci obvineného.

V zmysle ustanovenia § 371 ods. 1 písm. i) Trestného poriadku dovolanie možno podať, ak rozhodnutie je založené na nesprávnom právnom posúdení zisteného skutku alebo na nesprávnom použití iného hmotnoprávneho ustanovenia; správnosť a úplnosť zisteného skutku však dovolací súd nemôže skúmať a meniť.

Nesprávnym právnym posúdením zisteného skutku sa rozumie situácia spočívajúca v tom, že skutok bol v napadnutom rozhodnutí kvalifikovaný ako trestný čin, napriek tomu, že nešlo o žiaden trestný čin, alebo že ustálený skutok vykazuje znaky iného trestného činu, alebo že obvinený bol uznaný za vinného z prísnejšieho trestného činu, než ktorého sa ustáleným skutkom dopustil. Podstatou správneho posúdenia skutku je aplikácia hmotného práva, teda že skutok zistený v napadnutom rozhodnutí súdu bol subsumovaný - podradený pod správnu skutkovú podstatu trestného činu upravenú v Trestnom zákone, pričom len opačný prípad (nesprávna subsumpcia) odôvodňuje naplnenie tohto dôvodu (primerane napríklad rozhodnutia najvyššieho súdu sp. zn. 3Tdo/29/2018, 2Tdo/6/2019, 5Tdo/48/2018).

Ustanovenie § 371 ods. 1 písm. i) Trestného poriadku slúži výlučne na nápravu hmotnoprávných chýb a jeho znenie za bodkočiarkou vylučuje možnosť úspešne sa domáhať preskúmania skutkových zistení (pozri R 57/2007-II, R 47/2008, S 3/2011), teda vylučuje možnosť právne účinne namietať, že zistenie skutku (skutkový stav) vyjadrené v tzv. skutkovej vete rozsudku je nesprávne alebo neúplné alebo vzišlo z nesprávneho hodnotenia vykonaných dôkazov.

Pokiaľ ide o otázku zavinenia obvineného na usmrtení poškodeného, najvyšší súd pripomína, že zavinením sa rozumie vnútorný psychický vzťah páchatel'a k spáchanému trestnému činu, ktorý nie je možné skúmať priamo, ale len sprostredkovane, t. j. tak, ako sa navonok prejavuje v jeho konaní, ktoré je napokon obsahom skutkovej vety rozhodnutia. Dovolanie, ako mimoriadny opravný prostriedok, nie je prostriedkom určeným na revíziu skutkových zistení, ktoré urobili sudy prvého a druhého stupňa (viď stanovisko trestnoprávneho kolégia Najvyššieho súdu Slovenskej republiky č. 3/2011).

Vzhľadom na pokyn ústavného súdu vyjadrený v poslednej vete bodu 65 nálezu, najvyšší súd vo vzťahu k otázke zavinenia obvineného na usmrtení poškodeného konštatuje, že skutková veta v predmetnom prípade z pohľadu zavinenia obvineného sa javí ako rozporuplná. Ambivalentnosť skutkovej vety a skutočností v nej uvedených spôsobujú pochybnosti o zavinení obvineného Z. M., ktoré spočívajú v nasledujúcich častiach skutkovej vety : ad 1/ „...postupujúc podľa predchádzajúcich skúseností získaných pri jeho osobnej starostlivosti, potom, čo zistil, že syn O. nedýcha sám a javil známky komatózneho stavu, prevracal očami a tzv. modral...“, ďalej ad 2/ v tom, že: „...v snahe pomôcť mu namiesto toho, aby ihneď zavolať odbornú zdravotnícku pomoc RZP...“ a ad 3/ „...zobral ho na ruky, meniac pritom polohovanie jeho tela, z ľavej strany na pravú, a naopak, a opätovne ho pripájal na umelú pľúcnu ventiláciu a pokúšal sa mu sám odsávať hlien a sliny, čo zopakoval dvakrát, v snahe mu takto uvoľniť dýchanie od hlienov a slín, a obnoviť tak uňho riadne dýchanie, čo sa mu však nepodarilo...“.

Z prvej zvyraznenej časti skutkovej vety (ad 1/) je zrejmé, že obvinený Z. M. v minulosti získal skúsenosť, keď opakovan v obdobných situáciách (keď sa jeho syn začal dusiť, nedýchal a javil známky komatózneho stavu) aj za prítomnosti svojej manželky zvolil postup konania tak, ako je popísaný v tretej zvyraznenej časti skutkovej vety (ad 3/) a na podklade takto zvoleného postupu došlo k navráteniu riadneho dýchania a k oživeniu poškodeného syna O..

Z druhej časti skutkovej vety (ad 2/) je zrejmé, že obvinený prejavil snahu pomôcť svojmu synovi, aby odvrátil nebezpečenstvo vzniknuté nahromadením hlienov v jeho dýchacích cestách. Takto ustálené skutkové okolnosti popisujú jeho snahu, nepochybne v psychicky značne vypätej situácii v súboji s časom pomôcť poškodenému, a to aj na základe dobrej empirickej skúsenosti z minulosti, kedy obdobný svojpomocný zákrok viedol k resuscitácii syna O. (viď i výpoveď znalkyne PhDr. Kristíny Čmelíkovej, ktorá potvrdila, že incident je krátky a keď je obvinený sám, je ťažko sa rozhodnúť vhodným spôsobom, „uprednostňuje priamu aktivitu pred inštrumentálnou“). Súhrnne je teda na mieste otázka, či takýto popis konania obvineného v skutkovej vete poskytuje dostatočný základ na vyvodenie jeho nedbanlivostného zavinenia, resp. či zásadne nespochybňuje jeho zavinenie na usmrtení poškodeného z vedomej nedbanlivosti podľa § 16 písm. a) Trestného zákona.

Na druhej strane konajúce sudy skutkovo v podstate ustálili, že v čase keď obvinený zistil, že „...syn O. nedýcha sám...“, napriek predchádzajúcemu poučeniu o nevyhnutnosti jeho pripojenia na umelú pľúcnu ventiláciu, syna od pľúcnej ventilácie odpojil, spoliehajúc sa, že u neho obnoví riadne dýchanie postupom, ako pri iných predchádzajúcich prípadoch jeho komatózneho stavu.

Pri nemennosti skutkových okolností najvyšší súd poukazuje na značnú rozporupnosť týchto skutkových zistení a ich význam pri vyhodnocovaní všetkých relevantných skutočností vo vzťahu k subjektívnej stránke (k otázke zavinenia) konania obvineného.

Najvyšší súd vo vzťahu k prvej právnej otázke akcentuje bod 70 nálezu Ústavného súdu Slovenskej republiky, v ktorom bode ústavný súd konštatuje, že: „Napokon možno tiež pripomenúť, že ak by najvyšší súd dospel k záveru svediacemu v prospech sťažovateľa a rozsudok krajského súdu zrušil, nebude možné v ďalšom konaní meniť skutkovú vetu na účel právnej kvalifikácie skutku ako trestného činu, keďže by to predstavovalo porušenie generálne formulovaného zákazu zmeny k horšiemu (§ 391 ods. 2 Trestného poriadku).“.

Pokiaľ sa jedná o druhú právnu otázku nastolenú ústavným súdom v jeho zrušujúcom náleze a to otázku, či obvinený s ohľadom na komatózny stav poškodeného („...prevracal očami a tzv. modral...“), nekonal v tzv. krajnej núdzi v zmysle § 24 ods. 1 Trestného zákona (bod 67, 68, 69 nálezu), k tejto otázke dovolací súd ako súd, ktorý má riešiť otázky právne a nie skutkové (§ 371 ods. 1 písm. i/, veta za bodkočiarkou Trestného poriadku) dodáva, že otázka krajnej núdze (ale aj súvisiace právne otázky), nebola doteraz vôbec v základnom trestnom konaní riešená, teda či sú splnené všetky zákonné podmienky pre uplatnenie tohto inštitútu, a to predovšetkým otázka, či nebezpečenstvo pre život poškodeného vyplývajúce z jeho komatózneho stavu v dôsledku hromadenia hlienov v dýchacích cestách bolo možné odstrániť inak (bod 69 nálezu, ústavný súd uviedol napr. zavolaním lekárskej pomoci namiesto pokusu o resuscitáciu), alebo či konaním obvineného spôsobený následok nie je zjavné závažnejší ako ten, ktorý poškodenému hrozil (§ 24 ods. 2 Trestného zákona).

Aj z týchto dôvodov bolo potrebné rozsudok krajského súdu zrušiť tak, aby sa popri inom procesným stranám otvorila možnosť predložiť súdu svoju právnu argumentáciu aj k otázke možného naplnenia, resp. nenaplnenia zákonných znakov inštitútu krajnej núdze.

Na základe vyššie uvedených úvah najvyšší súd rozhodol tak, ako je uvedené vo výrokovej časti tohto rozhodnutia.

Toto rozhodnutie prijal senát najvyššieho súdu v pomere hlasov 3:0:

Poučenie:

Proti tomuto rozhodnutiu opravný prostriedok nie je prípustný.